

idrak

Dini Arařtırmalar Dergisi / Journal of Religious Studies
Cilt / Volume-3 • Sayı / Issue-1 • Haziran 2023

Cilt | Volume: 3 • Sayı | Issue: 1

15 Haziran | June 15, 2023

Ali Öncü. Niyet, Süreç ve Anlam Öğrencilerin İlahiyat Fakültesi
Tecrübesi. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2022, 383 Sayfa.

Hatice Bahçacı

Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü,

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Giresun/Türkiye.
Graduate Student, Giresun University, Institute of Social Sciences,
Department Philosophy And Religious Studies, Giresun/Turkey.

haticebahcaci.hb@gmail.com

ORCID: 0009-0006-5596-6795

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Kitap Değerlendirme | Book Review

Geliş Tarihi | Date Received: 30 Mart | March 2023

Kabul Tarihi | Date Accepted: 7 Mayıs | May 2023

Yayın Tarihi | Date Published: 15 Haziran | June 2023

Atıf | Cite as

Bahçacı, Hatice. "Ali Öncü. Niyet, Süreç ve Anlam Öğrencilerin İlahiyat
Fakültesi Tecrübesi. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2022, 383 Sayfa." *İdrak
Dini Arařtırmalar Dergisi* 3/1 (Haziran 2023), 252-258.

İntihal | Plagiarism

Bu çalışma bir intihal yazılımı ile taranmıştır. İntihal yapılmadığı tespit
edilmiştir.

*This article has scanned via a plagiarism software. No plagiarism has been
detected.*

Telif | Copyright ©

idrak'te yayımlanan çalışmaların telif hakları yazarlarına aittir.
The copyrights of articles published in *idrak* belong to their authors.

Published by Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Giresun University Faculty of Islamic Sciences, 28200, Giresun, Türkiye.

Ali Öncü. Niyet, Süreç ve Anlam Öğrencilerin İlahiyat Fakültesi Tecrübesi. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2022, 383 Sayfa.

Öz

Bir yüksek din öğretimi veren kurum olarak ilahiyat fakülteleri, Cumhuriyet tarihi boyunca farklı uygulamalara maruz kalarak kurumsallaşmıştır. Süreç içinde çok fazla değişimin yaşanması verilen eğitimde de farklı çıktılar oluşmasına neden olmaktadır. Bahse konu çıktılarının olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilmesi mezun olan öğrenciler tarafından yapılabilmektedir. Bu çalışmanın ilahiyat fakültesindeki öğrenimini tamamlamış olan öğrencilerin eğitim süreci boyunca fakülteye karşı geliştirdikleri tutumlarını ve mezun olduktan sonra elde ettikleri kazanımları araştırmak üzere kaleme alındığı görülmektedir. Eserde mezun öğrencilerle yapılan görüşmeler değerlendirilerek ilahiyat fakültelerinde mevcut durumda fayda sağlayan uygulamaların geliştirilmesi ve eksik olarak görülen noktaların düzeltilmesi konusunda öneriler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi, Süreç, Değerlendirme

Değerlendirmesi yapılacak olan *Niyet, Süreç ve Anlam Öğrencilerin İlahiyat Fakültesi Tecrübesi* isimli kitap Pamukkale Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Ali Öncü tarafından kaleme alınmıştır. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini Marmara Üniversitesinde tamamlayan Öncü, çeşitli alanlarda yöntem ve durum araştırması yapmıştır. Öncü, daha çok nitel alanlarda yaptığı araştırmalarla tanınmaktadır. Ekim 2022 tarihinde yayınlanan eseri de nitel araştırma yöntemini benimseyen ve görüşme tekniğinden faydalanan bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu eserin ele aldığı konuya dair Ali Ulvi Mehmedoğlu'nun kaleme aldığı *İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Eğitim-Öğretim Beklentileri* ve yine Ahmet Koç'un kaleme aldığı *İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Sorunları ve Beklentileri* isimli eserler de nitel araştırma yöntemi ile yapılmış benzer çalışmalardandır. Öncü'nün bu çalışmasında ise ilahiyat fakültesi öğrencisi olmanın anlamı yine ilahiyat öğrencileri açısından araştırılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler *In Vivo* programı yardımıyla ve yorumlayıcı fenomenolojik analiz tekniği (YFA) kullanılarak değerlendirilmiştir. Öncü, Smith ve Osborn'a atıf yaparak YFA tekniği ile yürütülen çalışmalarda katılımcılardan elde edilen bulgular kadar araştırmacının

da yaptığı yorumların önemli olduğunu belirterek eserde sıklıkla kendi yorumlarına yer vereceğine vurgu yapmıştır.

Yazar, Türk siyasi tarihinde bir ara dönem olan 28 Şubat sürecini bizzat yaşamış ve din eğitimi uygulamalarına yönelik birtakım menfi gelişmelere şahit olmuştur. Bahsi geçen sürece şahit olan yazar, zaman içinde ilahiyat fakültelerinin geldiği konumu burada öğrenim gören öğrencilerin gözünden değerlendirmeyi hedeflemektedir. İlahiyat fakültesinde beş yıl boyunca eğitim görmüş ve bu sürecin tamamına tanıklık etmiş olan katılımcıların mezuniyetlerinden sonra bu görüşmelerin yapılmış olması da çalışmanın objektif bir bakış açısıyla gerçekleştiğinin bir göstergesidir. Yazar tarafından yapılan bu değerlendirmeler fakültede öğrenim gören katılımcıları eleştirmekten ziyade onların bakış açılarını öğrenmek ve verilen eğitimin niteliği hakkında çıkarımlarda bulunmaktır. 20 kişi üzerinden yürütülen bu çalışma genel olarak öğrencilerin ilahiyat fakültesini tercih sebepleri, bu fakülteden beklentileri, öğrenci oldukları zaman diliminde sosyal hayatta yaşadıkları olumlu veya olumsuz gelişmeler ayrıca fakülteden mezun olduktan sonra kazandıkları olumlu özellikler ve ulaşmayı bekleyip ulaşamadıkları hedeflerin değerlendirmesini içermektedir. Katılımcıların verdiği cevaplar üzerinden yapılan çıkarımlar, içeriden bir gözle fakültelerin değerlendirilmesi açısından oldukça büyük bir önem teşkil etmektedir.

Eser giriş, yöntem, bulgular ve yorum ile değerlendirme kısımları hariç; 'Başlangıç ve Niyet', 'Tecrübe ve Süreç', 'Eleştiriler', 'Gelecek ve Kaygı', 'Fiiller ve Hisler' olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Her bölüm alt başlıklara ayrılarak belirtilen görüşler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeler yapılırken katılımcıların belirtmiş oldukları görüşler birebir alıntı yapılarak verilmiştir. Paylaşılan bu alıntılar yazarın yapmış olduğu değerlendirmeler haricinde okuyucuların kendi görüşlerine göre çıkarım yapabilmelerine de imkân sağlamaktadır. Katılımcı sayısı bakımından değerlendirdiğimizde bir konuya ait en az yirmi farklı görüşün belirtilmesinin değerlendirme açısından bir zenginlik oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların tanınmasına imkân sağlayan lise türü (İmam Hatip Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Çok Programlı Lise), cinsiyet ve yaş gibi bağımsız değişkenlere ilişkin tablonun eklenmesi katılım-

cuların görüşlerinin anlamlandırılmasında olumlu yönde katkıda bulunmuştur.

‘Başlangıç ve Niyet’ başlığını taşıyan birinci bölümde daha çok öğrencilerin kendini tanıttığı kısma yer verilmiştir. Fakülteye gelmeden önce ve geldikten sonra kişisel özelliklerinde, Allah ile olan ilişkilerinde ve özgüvenlerinde nasıl bir değişimin olduğu saptanmıştır. Katılımcılardan çoğunun ifadelerine göre fakülteye gelmeden önce dini eğilim gösterdikleri ve bunun ilahiyat fakültesini seçmelerinde büyük bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak hiçbir dini eğilimi olmadığı halde bu bölümü tercih eden katılımcıların fakülteye geldikten sonra Allah ile iletişimlerinde olumlu anlamda gelişme olduğu görülmektedir. Fakülteye gelmelerine etki eden diğer sebepler ise çevre, aile ve dini arayışlar olarak sınıflandırılmaktadır. Daha dindar olan aileler çocuklarını ilahiyat fakültesine gitme konusunda desteklerken, dini hassasiyet konusunda daha yetersiz olan ailelerin buna çok sıcak bakmadığı da ulaşılan sonuçlar arasındadır. Ancak konuyla ilgili en genel kanaatin fakülteyi tercih eden bireylerin hem kendini geliştirme hem de büyük oranda insanlara fayda sağlama amacı taşıdığı elde edilen sonuçlar arasındadır.

Çalışmanın ana hattını oluşturan ikinci bölüm katılımcıların süreç değerlendirmelerine yer verilen kısımdır. Katılımcıların çoğu ilahiyat fakültesinin kendilerinde yoğun bir bilgi birikimi kazandırdığını iddia etmektedir. Bazı durumlarda teorik bilgilerin yoğun olarak verilmesinden dolayı uygulama kısmında sıkıntılar yaşandığını belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Ancak burada kendileri açısından en olumlu gördükleri özellik; düşüncede, davranışta ve duyguda dönüşüm yaşamalarıdır. Fakültede verilen felsefe ve mantık derslerini hayatlarının her alanında kullandıklarını belirten katılımcılar, daha akılcı düşünebildiklerini, çözüm odaklı olduklarını ve olaylara farklı perspektiflerden bakabildiklerini belirtmektedir. Bu durum katılımcıların hem bireysel gelişimlerine hem de çevre ile iletişimlerine pozitif olarak yansımaktadır. Özellikle çevre ile olan ilişkilerde ilahiyatçı olmanın haklı gururunu yaşadıklarını belirten bazı katılımcılar, girdikleri ortamlarda fakülteden mezun olup olmadıklarına bakılmaksızın bir saygınlık elde ettiklerini söylemektedir. Bunun aksini belirten katılımcıların olması da çalışmada dikkat çeken nok-

talardandır. Özellikle halk arasında yaygın olan bid'atler bazen farz ibadetlerden daha mühim görülebilmektedir. Toplumun dini olarak bilgi seviyesinin düşüklüğü ve genel kabul gören yanlış veya eksik bilgiler, ilahiyatçılar tarafından düzeltildiğinde yadırganabilmekte ve toplum tarafından fakülteye dair önyargı oluşabilmektedir. Aynı şekilde katılımcılar tarafından belirtilen noktalardan biri de arkadaşlık ilişkileridir. İlahiyatta kazanmış oldukları bilgiler ve geliştirdikleri tutumlar nedeniyle bazı arkadaşlarıyla daha yakın iletişim kurabilen katılımcılar olduğu gibi yine aynı sebeplerden birbirlerinden uzaklaştıkları ve kendilerine uygun görmedikleri için bitirilen arkadaşlıkların da olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci bölüm aynı zamanda fakültedeki eğitimin karma sisteme sahip olması üzerinde durmaktadır. Toplumun birer ferdi olarak kadın ve erkeklerin etkileşimi bağlamında bazı kız öğrencilerin çekindikleri için sınıfta soru soramamaları, istedikleri düzeyde derse katkı sağlayamadıkları görülmektedir. Değerlendirilen kitaptaki bu veri kanaatimizce cinsiyete göre okuldan alınabilecek verim düzeyini etkileyebilmektedir. Aynı şekilde basit düzeyde iletişim kurulması gereken durumlarda bile çevrenin etkisi ile çekingenlik yaşanmaktadır. Ancak bu durum birbirinden habersiz olan diğer katılımcılar açısından bir eleştiri konusu haline gelmektedir. Yaşadığımız toplum açısından bakıldığında hayatın her alanında kadın-erkek iletişimini zorunlu kılan noktalar vardır. Bu açıdan kadınların sosyal hayatta kabul görmesi ve asıl önemli olan noktanın kadın ile erkeğin niçin iletişim kurduğunun değil, nasıl iletişim kurulması gerektiği üzerinde durulmasıdır. Dile getirilen tüm bu görüşler ilahiyat fakültesinin misyonuna yüklenen anlam açısından çok değerlidir.

İlk iki bölümdeki pozitif değerlendirmelerin aksine kitabın üçüncü bölümü fakülteye ve sisteme dair eleştiriler ile karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan sıkıntılar daha çok fakülte müfredatının ağırlığına, arkadaşlara ve öğretim üyelerine yapılan eleştiriler olarak sınıflandırılmaktadır. Programın diğer fakültelere oranla çok yoğun olması, ders sayısının fazla ve içeriklerinin derinlikli olması katılımcıların hem zihinsel olarak yorulmasına hem de anlatılan derslerin yüzeysel kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca öğretim üyelerinin genelde anlatım yöntemini kullanması ve çok bilgi vermek adına karşılıklı iletişimin

ve tartışmanın geri planda kalması da katılımcılar açısından eksik görülen noktalar olarak belirtilmektedir. Arkadaşlarının çekingen olarak davranması ve aslında desteklemedikleri bir fikir öğretim üyeleri tarafından dile getirildiğinde hiçbir itirazın gelmemesi de eğitimde oluşacak tartışma ortamına engel olduğundan verimsizlik olarak görülmektedir.

‘Gelecek ve Kaygı’ olarak isimlendirilen dördüncü bölümde; katılımcıların tıpkı tüm üniversite mezunlarında olduğu gibi meslek edinme kaygısının ağır bastığı anlaşılmaktadır. Verdikleri emeğin karşılığını insanlara faydalı olacak ve hayatlarını idame ettirecek şekilde bulmak istemektedirler. Ancak meslek edindikten sonra çoğu katılımcının kendini geliştirmek için alan okumalara hatta lisansüstü eğitime devam etmek istemeleri de göze çarpan noktalardan olmaktadır. Evliliği çalışma hayatına ve akademik başarıya engel olarak görmeyen katılımcılar vardır ancak özellikle erkek katılımcılarda evlenmeden önce iş bulma gayesinin daha baskın olduğu görülmektedir. Bir katılımcının evleneceği kişinin eğitim anlayışının kendisi ile benzer olması ilim yolculuğunda da hayat arkadaşıyla birlikte olmak istediğini göstermektedir.

Eserin son bölümü ‘Fiiller, Hisler ve Krizler başlığını taşımaktadır. Katılımcıların amaçlarının genelde insanlara fayda sağlamak olduğu ve özellikle öğrenciler ile din arasında köprü görevi görmeyi amaç edindikleri görülmektedir. Özellikle göreve başladıktan sonra öğrencilerine rehberlik etmek, onların eksik ve yanlış bilgilerini düzeltmeye çalışmak ve böylece kendilerine toplumsal dönüşüm konusunda bir misyon biçmek mücadeleciler ruhlarına işaret olarak yorumlanabilir. Yukarıda bahsettiğimiz çoğu durumun katılımcıların duygu durumunu etkilediği görülmektedir. Zaman zaman yoğun sorumluluk hissi, bıkkınlık, toplumdan dışlanmışlık ve tedirginlik olarak adlandırılan duygu geçişleri psikolojik açıdan zorlu bir eğitim süreci geçirdiklerini göstermektedir. Ancak her şeye rağmen Allah rızasını gözeten bir bakış açısı sergileyen katılımcılar kendilerini ifade etme gayesine düşmüşler ve bu konudaki çabalarından vazgeçmeyeceklerini belirtmişlerdir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, kitapta aynı alıntılarının birçok defa verilmesinin eser okunurken tekrara düşme algısı oluşturduğu söylenebilir. Nitel araştırmanın bir gereği olarak katılımcıların fikirlerinin olduğu gibi aktarılması yazarın yorumlarını destekler niteliktedir. Ancak bazı noktalarda eklenen alıntılarının kitabın anlatımındaki akıcılığı tam olarak koruyamadığını söylemek yerinde olacaktır. Diğer taraftan kitap, yorumlanması ve okunması farklı bakış açılarına kapı aralaması bakımından oldukça etkilidir. Dili son derece yalın olan kitap her kesimden insanın okuyabileceği düzeyde olması sebebiyle okuyucu kitlesi geniştir. İlahiyat fakültesi öğrencilerinin kendi fakültelerine karşı eleştirel bakış açısını yansıtan eser adeta şu anda öğrenim gören öğrencilerin duygularına tercüman olmaktadır. Aynı zamanda ilahiyat fakültesine gitmek isteyen öğrencilerin ne gibi durumlarla karşılaşabilecekleri konusunda fikir verebilecek niteliktedir. Özellikle tema değerlendirmeleri yapılırken farklı öğrenme kuramlarına, psikolojik ve sosyolojik olarak yapılan araştırma sonuçlarına atıflar yaparak katılımcıların fikirlerinin çeşitli araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre değerlendirilmesi yazarın bilimsel verileri ne kadar yerinde kullandığını göstermede oldukça etkili olmuştur. Kalemle alınan bu eser nitel veri analizi kapsamında oldukça başarılı ve alana katkı sağlayacak bakış açısına sahip konumdadır. Daha önce yapılan benzer çalışmalara değinilen yerler araştırmanın verilerini destekleyerek ulaşılan sonuçların okuyucuya güven vermesini sağlamaktadır.

